2011. DECEMBER 30. PÉNTEK

2PÉTER 3,8–13

DR. PERES IMRE

3,8Az az egy azonban ne legyen rejtve előttetek, szeretteim, hogy az Úr előtt egy nap annyi, mint ezer esztendő, és ezer esztendő annyi, mint egy nap. 3,9Nem késlekedik az Úr az ígérettel, amint egyesek gondolják, hanem türelmes hozzátok, mert nem azt akarja, hogy némelyek elvesszenek, hanem azt, hogy mindenki megtérjen. 3,10De el fog jönni az Úr napja, mégpedig úgy, mint a tolvaj, amikor az egek recsegve-ropogva elmúlnak, az elemek égve felbomlanak, a föld és a rajta levő alkotások is megégnek. 3,11Mivel pedig mindezek így felbomlanak, milyen szentül és kegyesen kell nektek élnetek, 3,12akik várjátok és siettetitek az Isten napjának eljövetelét, amikor majd az egek lángolva felbomlanak, és az elemek égve megolvadnak! 3,13De új eget és új földet várunk az ő ígérete szerint, amelyben igazság lakik.

Amit a textusról tudni kell:

- **exegetikai megjegyzések**
- **teológiai összefüggések feltárása**

A következő versek is mutatják, hogy az apostoli és posztapostoli korban a parúzia kérdése mennyire foglalkoztatta az egyházat. A parúziával szorosan összefüggött a világvég várása is, amiben fontos volt a világ elmúlása és annak következményei. Az apostol a zsidó apokaliptika vonalában mozogva leszögezi, hogy az Úrnak vannak sajátos időmértékei, és hogy ez a nap meglepetésszerűen jön el. A világ elmúlása tűz által következik be, majd új világ jön létre: új ég és új föld, ahol igazság lakozik. Nyilván ebben a látásban némi polémia rejlik, a korabeli politikai helyzettel szemben. Viszont ez nem mentesíti a keresztyéneket az alól, hogy a hátralevő időben, amely már meglehetősen rövidnek tűnik, ne éljenek szentül és feddhetetlenül.

Exegetikai megjegyzések

8. vers

Az eszkatologikus idővel kapcsolatban az apostol azt fejtegeti, ami abban az időben elég sokat forgatott kérdés volt: Mi a menete az eszkatologikus eseményeknek, és mikor jön el a vég? Ebben pedig az idő nagyon fontos komponens volt. Hogyan működik Isten órája, és mikor jön el az Ő ideje? [1] Az egyik teológiai tény - és egyben válasz is az apokaliptikus vizsgálódásra - az volt, hogy Isten elrejtette ezt a világ előtt. Egyszerűen ez rejtve van. De mindenki előtt? Isten választottai előtt is? Az apostol szavai azt sugallják, mintha előtte ez nem lenne annyira titok, és hogy azt, amit tud ő, el akarná mondani nekik is. Előttük ez ne legyen rejtve (μὴ λανθανέτω). A λανθάνω ige jelenthet olyan folyamatot, ami „elrejtőzik”, mert nem lehet mögéje nézni, vagy olyan dolgot, ami rejtve marad, ill. ami figyelmen kívül marad. Nekik ez eddig nem lett világos, ezért az apostol a saját ismeretei alapján feltárja, mi van az Isten titkaiban. Kérdés marad: az apostol honnan tudta meg Isten titkait? Hiszen Jézus is azt mondta, hogy ez nem adatott meg még Isten Fiának sem, hanem hogy ez az Atya kizárólagos hatalmában marad.[2] Az apokrif irodalom azonban már

[1] Az idő felőli kérdésekhez vö. 4Ezsdr 4,33.51.

[2] Jézus arra is hivatkozik, hogy ezt sem az angyalok, sem ő nem tudhatja. A Mt 24,36 (vö. Mk 13,32) szerint: *Azt a napot viszont, vagy azt az órát senki nem tudja: sem az ég angyalai, sem a Fiú, hanem csak az Atya egyedül.* A mai napig folyik

némileg szélesebbre feszítette ezt a zárt kört, és bizonyos lehetőséget nyitott az Isten választott Fiának betekinteni Isten titkaiba.[3]

A közbevetetett megszólítás (ἀγαπητοί) is nagyon bizalmas közlésre vall, ami a figyelem és bizalom légkörét még inkább kívánja erősíteni. Az apokaliptikus váradalom kérdéseiben rejlő feszültséget azzal oldja fel, hogy hivatkozik egy nagyon régi zsidó teológiai szemléletre, ill. mondásra, amit saját apokaliptikus látása szerint enyhén alakít: *Az Úr előtt egy nap annyi, mint ezer esztendő, és ezer esztendő annyi, mint egy nap*. Az eredeti mondás a Zsolt 90,4-ből származik.[4] Már itt lehet érzékelni, hogy az idő problémája nagy gond lesz a zsidó teológiában, és aztán egyre inkább az apokaliptikában, ahol több latolgatás tárgyává lesz (vö. Jubil 4,30).[5] Maga az apostol még egyszer visszatér erre a kérdésre (a 10. versben), és az időfejtés helyett inkább a módot tárja fel: úgy jön el az Úr napja, mint a tolvaj.[6]

9–10. vers

Bizonyára, a posztapostoli korban élő egyházban élénk volt az Úr szavainak emlegetése, mi szerint hamar jön vissza az Úr, és akkor következik be a vég is. Ez az ígéret (ἐπαγγελία) élő szólásként keringhetett a keresztyének ajkán, amire egyesek azzal reagálhattak, hogy késlekedésnek vették az Úr ígéretét. Azok az „egyesek" vagy „némelyek" (τινές), akik kétségbe vonták az Úr eszkatológiai szavait, már nem hamis tanítók voltak, hanem maguk a gyülekezeti (belső) tagok, akik a hamis tanítók hatása alatt gondolkodásukban megváltoztak, elferdültek. Erre a magyarázat (a korábban említett időkomponens ismeretlenségén kívül) az volt, hogy az Úr türelmes hozzájuk (μακροθυμεῖ εἰς ὑμᾶς): *nem azt akarja, hogy némelyek elvesszenek, hanem azt, hogy mindenki megtérjen*. A τινές és a πάντες azt jelzi, hogy a levélíró felelősséget érez minden tagért, aki közösségéhez tartozik. Ha hirtelen bekövetkezne a vég, a kételkedők elvesznének (ἀπολέσθαι): az Úr igazsága szerint kénytelen lenne őket elkárhoztatni, ill. elpusztítani. Ezért az Úr türelmes. Ez logikus, de egyúttal kézenfekvő magyarázat, amivel az időkomponens hosszú távot nyithat a jövő felé. Ezzel oldani lehetett a feszültséget; így a kérdések visszafordultak a kérdezők és kételkedők felé: ők - az ő hitetlenségük - tehet arról, hogy még nem változtatta valóra az Úr paruziális ígéretét. Ha megtérnek (μετάνοια), visszajöhet az Úr. Ezzel a kijelentéssel nemcsak az eszkatologikus probléma kerül előtérbe, hanem az is hangsúlyozódik, milyen fontos volt a megtérés kérdése a posztapostoli egyházban, és milyen eszkatológiai jelentőségű töltete lehetett. Maga a megtérés mikéntje nem részleteződik, de ebben az eszkatológiai összefüggésben már annak puszta említése is jelzi, hogy olyan gondolkodásbeli változásra való felhívás rejlik benne, amely nemcsak általánosan a hitbeli és erkölcsi változásra vonatkozna, hanem az Úr paruziális várására és az új világhoz való fordulásra is ösztönözhetett.

Az apostol meg van győződve, hogy az Úr napja el fog jönni. Az ószövetségi eszkatológiai úrnapi cselekményeket az apostoli egyház egyértelműen Jézus Krisztushoz kapcsolta, és az időpontot is az Úr napjának (ἡμέρα Κυρίου) minősítette. Az időponthoz visszatérve[7], most egy meglepetésszerű eljövetelről beszél, mint amikor a tolvaj jön. A tolvaj (κλέπτης) kiszámíthatatlanul jön. Enben a metaforában azonban csak az időkomponensi tényező a fontos. Maga a tolvaj szándéka vagy „működése" már nem, hiszen az Úr nem rabolni vagy károsítani jön, hanem az övéihez, hogy elvigye őket az új eszkatológiai lokalitásba, amelyet alkotott, ez pedig már az új ég és új föld lesz. A tolvaj-kép nemcsak az Úr érkezésére vonatkozik, hanem a régi ég és föld hirtelen pusztulására is. Úgy tűnik, három fokozatot vagy pusztulási folyamatot említ az apostol, amit három dologra vonatkoztat: 1. az *egek* (οὐρανοί) recsegve-ropogva elmúlnak. 2. az *elemek*

---

azonban a vita, hogy ezeket az apokaliptikus kijelentéseket Jézus mire értette: Jeruzsálem pusztulására, vagy ténylegesen a világ végére? Erre gondolni főleg a lukácsi változat késztet (Lk 21,20-24).

[3] Az isteni titkok megismeréséhez és részbeni feltárásához a zsidó apokaliptikában vö. 4Ezsdr 4,1-11; 5,34-40.51-52; EzsdrApok 3,3-4: Egon BRANDENBURGER, *Markus 13 und die Apokalyptik*, FRLANT 134, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1984, 111.

[4] Zsolt 90,4: *Mert ezer esztendő előtted annyi, mint a tegnapi nap, amely elmúlt, mint egy őrváltásnyi idő éjjel.* Itt viszont nem annyira apokaliptikus hangulatot takar, hanem egyszerűen az ember mulandóságát fejezi ki, és Isten fenségét, aki az idő fölött áll, szemben az emberrel, akit a mulandó idő hamar elragad, mint egy elszáradt virágot.

[5] A kanonikus iratokban Dániel könyvében jön elő az Isten idejére vonatkozó számfejtés (Dán12,11-12), de az apokaliptikus idő így is nagy talány marad. Ezért inkább óvatosan arra a számításra jut el, hogy burkoltan kell róla beszélni, mint pl. „*Egy időszak, meg két időszak és egy fél időszak múlva*!" (Dán 7,25; 12,7)

[6] Az Újszövetségben a többi szerző is csak addig mer eljutni, hogy érzékeli: az Úr napja meglepetésszerűen jön el, úgy, mint egy tolvaj (1Thessz 5,2; vö. Mt 24,43; Lk 12,39; 2Pt 3,10; Jel /3,3/; 16,15). Majd az egész időproblémát a keresztyén apokaliptika azzal oldja fel egészen, hogy a részidők után (mint pl. Jel 13,6) egyszerűen megszünteti magát az időt: *nem lesz többé az idő* (Jel 10,6).

[7] Vö. a 8. verset és annak magyarázatát.

(στοιχεῖα) égve felbomlanak. 3. A *föld* (γῆ) és a rajta levő alkotások (τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα) is (beleértve az embert és emberi civilizációt) megégnek. Ez a felsorolás az akkori hellenisztikus világszemléletnek felel meg, amely szerint a világot az ég és a föld alkotja, amelyeknek „elemei" vannak.[8] Ezek tartják össze a világot. Ha ezek a közben keletkezett nagy tűztől felbomlanak (καυσόομαι), szétesik a tartó erő, és a világ kozmikus égésben pusztul el, recsegve-ropogva, azaz nagy robajjal.

11–13. vers

Az apostol számára nem kérdés, hogy mindez bekövetkezik. A világ elemei tényleg felbomlanak, és a régi/eddigi világ számára bekövetkezik a vég: de ez nem pánikra (közel a szörnyű vég), sem kárörömre (úgy kell az istenteleneknek) ad okot, hanem arra, hogy a hátralevő időben még fokozottabban szentül és kegyesen kell élnie az egyház népének. Ennek körében várják (προσδοκάω) és siettetik (σπεύδω) az Isten napjának eljövetelét. Itt valószínűleg olyan közösségi fenoménről van szó, amikor együtt bíztathatták egymást az Úr visszajövetelének buzgó várására. Nem tudjuk pontosan, hogy az apokaliptikus végnap siettetése hogyan zajlott: csak egymás között-e, vagy csoportosan, ill. az istentiszteleti imádságokban sürgette-e, hogy jöjjön el már az Úr?[9] Vagy elálltak a munkával, mondván, várják az Urat, minként Thesszalonikában (2Thessz 3,10-11) is? Tény, hogy ebben a körben elevenen élt az Úr várása. Az apostol újra mondja, hogy ez a nap magával hozza nemcsak az Urat, hanem azt is, hogy *majd az egek lángolva felbomlanak, és az elemek égve megolvadnak*. Itt még jobban erősödik a tűz-motívum: lángolva (πορόω), égve (καυσόομαι) bomlik fel a világ, ami materiális felbomlását jelenti. A kozmikus világ tehát megszűnik létezni a nagy tűzeset által. A pusztulás azonban nem teljes megsemmisülés és minden élet elpusztítása lesz, hanem így keletkezik az új ég és új föld, vagyis itt születik az új eszkatológiai civilizáció.[10] Az új ég és új föld látomása[11] valószínűleg az ézsaiási próféciára vezethető vissza.[12] A keresztyén eszkatológiában úgy jelentkezik, mint Jézus ígérete (κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ). Ez nagyon sok kérdést vett fel. Egyrészt hogyan nyilatkozott Jézus erről az új világról. Ugyanakkor mi módon jön létre az új ég és föld: csak a réginek a restaurációjáról van-e szó, vagy az újnak teremtéséről? És ez a kategória tényleges materiális kategória, mint amilyen a régi világ volt, vagy inkább lelki-teológiai kategóriára kell gondolnunk? Az apostol maga arra hajlik, hogy olyan új világról beszéljen, ahol igazság lakik (δικαιοσύνη κατοικεῖ). Ez már a messiási korszakra való ismerős reflexiónak tűnik,[13] mert maga a Messiás az igazság, és az ő minden műve igazság, ahogy erről nemcsak a kanonikus irodalom[14] szól, hanem az apokrif iratok is.[15]

---

[8] Valószínűleg itt a régi görög (empedokleszi) elemfilozófiára kell gondolnunk, mely szerint a világ és élet maga négy elemből tevődik: víz, tűz, levegő és föld.

[9] Az ószövetségi kanonikus tradíció ismer olyan kegyességi magatartást, amikor valaki sürgetve várja az Urat (Ézs 63,13). Talán ennek a gondolata szűrődött át a keresztyén apokaliptikus gondolkodásba is (Jel 22,20). Bizonyára itt a háttérben valamilyen zsidó rabbinisztikus tradíció állhat, amely szerint a kegyes és engedelmes élet vonzza az Urat és közelebb hozza az üdvöt. Ezzel szemben a hitetlenek élete késlelteti az Urat arra, hogy várjon az ő megtérésükre.

[10] PERES Imre, Az új teremtés reménye, in: *Studia Theologica Debrecinensis* 4 (2011), 2. sz.

[11] PERES Imre, Az új világ látomása (Jel 21,1-8), in: Benyik György (szerk.), *Zsoltárok, himnuszok, imádságok*. Szeged, JatePress, 2009, 179-193.

[12] Ézs 65,17; 66,22. Vö. Róma 8,21; Jel 21,1-27.

[13] Walter GRUNDMANN, Der Brief des Judas und der zweite Brief des Petrus, 119.

[14] Vö. Jer 23,5-6; Zak 9,9; ApCsel 3,13-14; 7,52; 17,33; Jel 19,11.

[15] Vö. SalZsolt 17,25.35; etHen 38,2; szlHen 65,7.

IGAZSÁG ÉS ÉLET – V. évfolyam (2011)
Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

Prédikációvázlat

1. Az Úr ideje

Mint emberek idő alá szorított lények vagyunk, és egzisztenciálisan függünk tőle. Befolyásolja gondolkodásunkat, terveinket, reményeinket, az egész földi létünket. El sem tudjuk képzelni életünket az idő ketyegése nélkül. Ebben próbáljuk az Urat is magunkhoz kötni, bár tudjuk, hogy az ő ideje más. Mégis csábít a kísértés, hogy várjuk: alkalmazkodjon hozzánk, óránk szerint cselekedjen, és a mi időnkben tegyen ezt vagy azt. Leginkább szívesen elvárnánk, hogy a mi életidőnket hosszúra tegye, és a magáét minél rövidebbre, főleg amikor ígéreteire várunk. Pedig az Úr ideje mégis más. És még ahhoz is hozzá kell szoknunk, hogy nála egyszerűen az idő már nem is lesz.

2. Isten türelme

Két oldalról is nézhetjük Isten türelmét: amikor rólunk van szó, vagy amikor mások életét nézzük, vagy bíráljuk. Önmagunkhoz természetesen kedvezőnek kérjük az Urat. Szeretnénk, ha megértené kis hibáinkat, kis hűtlenségünket, kis félrelépéseinket. Mindent csak „kicsinek" minősítjük előtte. És ezeket nem is tartjuk olyan nagy bajoknak. Ha mégis meg kellene minket ezek miatt róni, alkudozunk, hogy ne ítéljen-büntessen, hanem legyen hozzánk türelmes. De mások életét sokkal nagyobb nagyítóval nézzük: náluk a kis hibákat is nagynak érzékeljük, és az igazságot is nagynak kívánjuk. S ha lehet, azonnal jöjjön rájuk az Isten botja. Pedig az Úr mindenkihez egyformán türelmes és igazságos is. De milyen más az Úr türelme szemünkben, ha érdekünk fűződik hozzá. Mégis az Úr egyformán vár mindenkit keblére: mert a megtérésben nemcsak a bűnös múlttól kell szabadulnunk, hanem önmagunktól is, hogy mindenkinek egyforma helyet kívánjunk Isten ölelésében.

3. Megtérésünk old, vagy kötöz

Sok kimondott vagy visszafojtott panasz illeti az Úr kegyelmét részünkről, amikor értjük vagy nem értjük cselekedeteit. Van, amikor okoskodunk akaratán, máskor meg hitetlenség környékez, amikkor túl lassúnak vagy nehézkesnek gondoljuk tetteit. Néha meg mintha megállna az Isten ideje – és többnyire pont akkor, amikor nekünk robognunk kellene az élet dolgaiban. Türelmetlenül kérdezzük: miért nem cselekszik az Úr? Mily nehéz megérteni, hogy az Úr a javunkat akarja. És ebben ellenségünk nem Ő, hanem mi magunk. Megtérésünket várja, készíti. Mert azzal oldunk, vagy kötözünk. Az Urat, és önmagunkat. A végidőnk is ennek függvényében áll. Bárcsak megértenénk, „hogyan" kell bemennünk Isten országába.

4. Az új világ látomása

Akár mennyire is szépnek és jónak látjuk világunkat, tudatosítanunk kell, hogy ez így nem marad örökké. Ezt is megrontotta az emberi bűn, mint minden mást. Isten új eget és új földet teremt. Romboló erők és akaratok nélkül. Ahol igazság lakozik. Gondolkodásunkat annyira megbetegítette a torz értékrend, hogy ezt az újat már nem is tudjuk elképzelni. Itt vegyül bennünk öröm és bánat. Mert a régi világ rejti emlékeinket, múltunkat, gyermekkorunkat, és boldogulásunkat. De sok bánatunkat és kudarcainkat is. Az új még ismeretlen, csak sejtelmeink vannak róla. De tudjuk, hogy az Úr lesz ott velünk. Teljes mértékben, zavartalanul. Fájdalom és bántalom nélkül. Ezért nagyon bízhatunk és örülhetünk. Felülmúlja minden képzeletünket.